

Poszukiwanie myśli twórczych Eduarda Andre. Analiza kompozycji ogrodowej przy dawnej rezydencji Tyszkiewiczów w Zatroczu na Litwie

Arystokracja dawnej Rzeczypospolitej często zatrudniała zagranicznych specjalistów przy wznoszeniu i urządzaniu swoich rezydencji. Wśród nich był Eduard Andre, francuski ogrodnik-pejzażysta, który na zlecenie polskich rodów: Bnińskich, Potulickich i Tyszkiewiczów stworzył przy ich wspaniałych pałacach prawdziwe ogrodowe dzieła sztuki.

Andre swój warsztat twórczy w dużej mierze opierał na malarstwie Włocha Tiziano Vecellio oraz Francuza Claude Gellee zwanego Le Lorrain. W ich obrazach przedstawiających pejzaże poszukiwał przede wszystkim inspiracji w operowaniu barwą i światłem przy tworzeniu swoich ogrodowych kompozycji. Innym źródłem inspiracji Andre była sama natura, z której czerpał podpowiedzi odnośnie do zmienności barwy i światła w zależności od pory dnia i roku, ale nigdy tej natury nie kopiował. Odkrycia z tym związane wprowadzał w założeniach parkowych na całym świecie, między innymi w Zatroczu, jednej z trzech ordynacji Tyszkiewiczów, rodu, który był ostoją polskości w okresie rozbioru państwa polskiego.

W Zatroczu Andre umiejętnie wykorzystał malownicze położenie klasycystycznego pałacu, wzniesionego według projektu J. Husa na cyplu pomiędzy jeziorami Galve i Skajście, i rozplanował przy nim założenie parkowe. Połączył dwie zasadnicze w sztuce ogrodowej formy: ogród regularny, oparty na zasadach ścisłej geometrii, i park krajobrazowy o kompozycji swobodniej przenikającej w naturalne otoczenie.

Zespół pałacowo-ogrodowy w Zatroczu, po okresie burzliwych dziejów, kolejnych zniszczeń i odbudowań, od 1995 roku znajduje się w granicach Trockiego Historycznego Parku Narodowego na Litwie, którego dyrekcja podjęła się rewaloryzacji tego cennego zabytku, nawiązując przy tym współpracę z polskimi specjalistami w tej dziedzinie.

Biorąc udział w procesie odtwarzania dawnej kompozycji ogrodowej oraz na podstawie prowadzonych własnych badań studialnych podjęłam próbę odczytania myśli twórczych Andre, które wpłynęły na kształto-

wanie ogrodowej kompozycji przy letniej rezydencji Józefa i Jadwigi z Czetwertyńskich Tyszkiewiczów.

Opierając się na znajomości warsztatu twórczego artysty oraz na wynikach zarówno kwerendy archiwalnej, jak i badań terenowych, między innymi sondaży archeologicznych i badań georadarem, wykonanych przez stronę litewską, przeprowadziłam szereg analiz w kierunku odczytania kompozycji stworzonej przez Andre. Wielokrotna penetracja terenu w poszukiwaniu śladów dawnej kompozycji oraz wnikliwe analizowanie zachowanych i odnalezionych jej elementów pozwoliło na sformułowanie kilku zasad, według których prawdopodobnie została rozplanowana w Zatroczu kompozycja przestrzenna ogrodu. Być może to w nich zawarte są myśli twórcze Eduarda Andre, jednego z największych ogrodników-pejzażystów przełomu XIX i XX wieku.